

АНОТАЦІЯ

Цицуга А. В. Громадська і мистецька діяльність Опанаса Заливахи (1925–2007). – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 032 – Історія та археологія. – Карпатський національний університет імені Василя Стефаника, Карпатський національний університет імені Василя Стефаника, Міністерства освіти і науки України, Івано-Франківськ, 2026.

Актуальність теми дисертаційної роботи полягає в необхідності глибокого дослідження життєвого і творчого шляху, громадської діяльності учасників українського дисидентського руху в умовах протистояння із радянським тоталітарним режимом. Опанас Іванович Заливаха (1925–2007) був непересічною постаттю, пов'язаною з національно-визвольною течією українського дисидентського руху. Цей рух є важливою сторінкою історії українського народу через спроби реформування радянського тоталітарного режиму й здобуття незалежності України. На сучасному етапі розвитку незалежної України необхідне формування національного світогляду її громадян, що також зумовлює необхідність дослідження постаті О. Заливахи в рамках дисидентства. Сучасні виклики, пов'язані з демократизацією суспільства в нашій країні та політичною орієнтацією на Європу і колективний Захід, тісно співвідносяться з переконаннями О. Заливахи про належність України до європейської цивілізації. Тема дослідження також актуальна завдяки значенню мистецтва у світі в цілому та Україні зокрема. Саме завдяки мистецтву досліджувана постать реалізувала власний світогляд, фактично воно стало наочним відображенням громадських та ціннісних переконань митця. Актуальність дослідження підсилюється також відсутністю комплексних історичних праць на вказану тематику.

Відповідно до сформованих мети і завдань структурно дисертація складається із чотирьох розділів. У розділі 1 «Історіографія, джерела та методологія дослідження» здійснено комплексний аналіз стану наукової розробки, джерельної бази та методологічних основ роботи, що допомогло

реалізувати всебічне й комплексне дослідження громадської та мистецької діяльності О. Заливахи.

Історіографія дослідження умовно поділена на три групи: 1) праці діаспорних дослідників; 2) студії іноземних авторів; 3) дослідження про О. Заливаху в незалежній Україні. Перші дві групи наукових розвідок аналізують передусім загальний контекст епохи О. Заливахи, вивчають ті чи інші аспекти розвитку українського дисидентського руху та його протистояння із радянським режимом. Історіографія проблеми засвідчує, що осмислення постаті Опанаса Заливахи розпочалося в середовищі української діаспори та іноземних дослідників у 1970–1980-х рр., однак системного наукового характеру набуло вже в умовах незалежної України. Діаспорні та іноземні дослідники зосереджувалися переважно на загальному контексті українського дисидентського руху й протистоянні радянському режимові, подаючи постать митця фрагментарно – у зв'язку з першою хвилею арештів 1965–1966 рр. та діяльністю Клубу творчої молоді. У працях сучасних українських істориків (Г. Касьянова, Ю. Зайцева, О. Бажана, Я. Секо, Б. Захарова та ін.) О. Заливаха розглядається як складова ширшого руху шістдесятників, із акцентом на його участі в культурницькому середовищі та правозахисній активності. Водночас спеціалізовані біографічні студії залишаються поодинокими.

Окрему групу становлять дослідження, присвячені безпосередньо громадській діяльності О. Заливахи, у яких простежено його участь у правозахисному русі, поширенні самвидаву, виготовленні національної символіки та взаємодії з іншими дисидентами. В історіографії розкрито роль митця в середовищі шістдесятників, його зв'язки з опозиційними діячами, а також вплив репресивної політики радянської влади на його життєвий шлях. Разом із тим дослідники переважно зосереджуються на подіях 1960–1970-х рр., тоді як період 1980-х рр. залишається недостатньо вивченим через обмеженість джерельної бази. У наукових працях підкреслюється нонконформістський характер світогляду художника та його послідовна громадянська позиція.

Найбільш розробленим напрямом є вивчення мистецької спадщини О. Заливахи, що представлена численними мистецтвознавчими студіями. Дослідники аналізують стильові особливості його живопису, релігійну та національну тематику, поєднання європейських модерних течій із українською традицією, а також творчість періоду ув'язнення. Наголошується на антропоцентризмі його мистецтва, філософській глибині образів і відмові від канонів соцреалізму як формі культурного спротиву. Попри наявні напрацювання, у науковому дискурсі зберігаються «білі плями» щодо комплексного поєднання громадського та мистецького вимірів діяльності митця, що зумовлює актуальність і наукову новизну запропонованого дослідження.

Важливим аспектом досліджуваної роботи є відображення джерельної бази. Її вагомую складовою є архівні матеріали Галузевого державного архіву Служби безпеки України (ГДА СБУ). Тут містяться розсекречені документи, що стосуються громадської діяльності О. Заливахи в першій половині 1960-х рр. та розправи над ним у ході хвилі репресій дисидентів у 1965–1966 рр. Незважаючи на підступність і жорстокість методів каральних органів, все ж дані вказаних джерел є достовірними з огляду на скрупульозний облік кримінальної справи шістдесятника.

Основними групами джерельної бази є архівні матеріали, спогади О. Заливахи, його рідних та представників руху опору, опубліковані мемуари дисидентів, епістолярні документи, періодичні видання (націоналістична преса в еміграції й самвидав, преса в незалежній Україні) та опубліковані документи. Під час дослідження використовувалися джерела як офіційного радянського, так і дисидентського й еміграційного походження, сприяло посиленню його об'єктивності. Всі ці джерела мають високий рівень інформативності та всебічно відображають життя та діяльність О. Заливахи.

Методологія дослідження базується на використанні цивілізаційної парадигми й сукупності загальнонаукових, спеціальнонаукових методів та принципів (об'єктивності, всебічності, історизму, всебічності та понятійного). Вона дає змогу сформувати цілісну картину дослідження, простежити причинно-

наслідкові зв'язки та відобразити антропоцентричний характер дослідження в загальноісторичному контексті.

У розділі 2 «Становлення особистості Опанаса Заливахи» вивчено раннє дитинство та юність дисидента як етап життя, у якому відбувалося формування його життєвої позиції. Відображено становлення українського національного світогляду постаті в умовах радянського режиму. Проаналізовано період життя О. Заливахи від його народження до початку його участі в шістдесятницькому русі. З'ясовано деталі спогадів дисидента про Голодомор 1932–1933 рр. та подальший переїзд на Далекий Схід. Проаналізовано здобуття освіти О. Заливахою та перешкоди на цьому шляху, нав'язані радянською владою. Відображено події періоду життя художника, пов'язаного із навчанням у Ленінградській академії мистецтв, які сприяли початку формування українського світогляду митця. Встановлено, що спроби художника сформувати свій самобутній стиль у мистецтві не принесли йому визнання з боку радянської влади через прояв нонконформізму. Констатовано несприятливість умов роботи О. Заливахи за мистецьким спрямуванням та проживання для його творчого розвитку.

У дослідженні також проаналізовано формування переконань О. Заливахи, які назагал відповідали поглядам українського патріотизму. Констатована поява прагнень відновлення національної ідентичності дисидента в студентський період. Відображений розвиток життєвих переконань О. Заливахи після його входження в середовище шістдесятників. Проаналізоване ставлення дисидента до процесів зросійщення українського народу в УРСР. З'ясовано, що перебування шістдесятника в колоніях зміцнило його погляди щодо української національної ідеї. Відображені переконання О. Заливахи щодо державотворення в незалежній Україні. Відображене ставлення О. Заливахи до українського мистецтва як до давньої складової європейської і світової культурної спадщини.

У розділі 3 «Громадська діяльність» проаналізована опозиційна активність О. Заливахи в рамках дисидентського руху, його участь в суспільному житті України періоду кінця 1980-х – початку 1990-х рр., часів незалежності. З'ясовано,

що впродовж його участі в шістдесятницькому русі в першій половині 1960-х рр. відбувалося поширення самвидаву й тамвидаву, критика радянського тоталітарного режиму, культурницька діяльність у рамках Клубу творчої молоді. Встановлено, що паралельно О. Заливаха займався активною мистецькою роботою, перешкодою чого були заходи радянської влади. Доведено, що діяльність шістдесятника була опозиційною щодо радянської влади, що мало наслідком його затримання органами Комітету державної безпеки (КДБ) в 1965 р.

У дисертаційному дослідженні з'ясовано факт політичної розправи над О. Заливахою в середині 1960-х рр. Піддано аналізу відкриття радянськими каральними органами кримінальної справи проти шістдесятника в рамках репресивної хвилі проти дисидентів у 1965 р. Встановлено методи КДБ, призначені для схиляння художника до «визнання провини» та відмови від власних переконань. Вивчено факти протестів шістдесятників проти арешту досліджуваної постаті, що свідчило про монолітність спільноти руху опору. Доведено сфабрикованість кримінальної справи проти шістдесятника.

Проаналізовано період перебування О. Заливахи в мордовських виправно-трудових колоніях. З'ясовані умови проживання та праці в'язнів. Констатовано методи, які використовувала радянська адміністрація місць позбавлення волі для «перевиховання» О. Заливахи. Проаналізовано протистояння шістдесятника радянській владі в колоніях. Обґрунтовано значення особистісних зв'язків з іншими політв'язнями у процесі зміцнення поглядів художника як переконаного учасника українського національного руху.

Відображено громадську діяльність О. Заливахи після ув'язнення (1970–2007 рр.). Встановлено, що впродовж 1970–1980-х рр. вона відбувалася в умовах посилення репресивного тиску з боку радянської влади. Констатовано факт тимчасового призупинення опозиційної активності досліджуваної постаті в періоди активізації репресій з боку радянської влади. Відображено активізацію громадської діяльності О. Заливахи в другій половині 1980-х рр. З'ясовано факт її продовження в період незалежної України та політичну позицію дисидента.

У четвертому розділі «Мистецька робота» відображено внесок художника в українське та світове мистецтво. Зокрема, тут проаналізовано його художню творчість у 1950–1960-х рр. Констатовано особливості творчого спрямування О. Заливахи відповідно до його поглядів на особистісні, національні та загальнолюдські цінності. З'ясовано, що особливістю творчої спадщини художника в цілому є відмова від соцреалізму й орієнтація на українське національне та світове мистецтво. Встановлено схильність О. Заливахи до жанрової різноманітності в мистецтві вже на ранньому етапі творчості. Констатовано неможливість розвивати митцем власну спадщину в період перебування в мордовських колоніях.

У роботі відображено особливості творчої праці О. Заливахи в 1970-х – 2000-х рр. З'ясовано жанрові та тематичні видозміни мистецьких робіт митця. Констатовано підвищену продуктивність творчості О. Заливахи порівняно з раннім періодом мистецької діяльності. Відображений вищий рівень осмислення художником національної ідеї та загальнолюдських цінностей. Доведено відродження мистецтвом О. Заливахи національних традицій українців та відновлення національної ідентичності у нашій країні.

Наукова новизна роботи визначена відповідно до сформованих завдань та їх результатів. У роботі *вперше*: зібрано й проаналізовано різні види історичних джерел, які стосуються біографії О. Заливахи; здійснено комплексне вивчення громадської діяльності дисидента в контексті дослідження руху опору та українського національного руху в другій половині ХХ – на початку ХХІ ст. *Уточнено*: участь досліджуваної постаті у шістдесятницькому русі; події раннього дитинства та юності дисидента; відображення мистецької діяльності художника; період перебування О. Заливахи в мордовських колоніях. *Доповнено*: дослідження становлення національного світогляду дисидента у 1950–1960-х рр.; аналіз судової розправи над діячем; відображення громадської активності постаті в 1970-х – 2000-х рр. *Доведено*: внесок О. Заливахи в український національний рух, репрезентацію громадським та мистецьким діячем національної ідентичності та української культурної спадщини.

Основні положення, висновки дисертаційної роботи, введені в науковий обіг документи та матеріали можуть бути використані при написанні наукових праць з історії України та краєзнавства. Завдяки результатам наукового дослідження можна організувати підготовку виставок, музей Опанаса Заливахи в Івано-Франківську, цінні репортажі для українських мас-медіа з метою відображення українського національного руху в цілому.

Ключові слова: Опанас Заливаха, особистість, український дисидентський рух, національний рух, визвольна боротьба, партійно-ідеологічний контроль, русифікація, мовно-культурна політика, СРСР / УРСР, партійна номенклатура, Україна, шістдесятницький рух, самвидав, живопис, соціалістичний реалізм.

SUMMARY

Tsyruha A. V. Public and artistic activities of Opanas Zalyvakha (1925–2007). Qualification scientific work in the form of a manuscript.

Dissertation for the degree of Doctor of Philosophy in the specialty 032 – History and archeology. – Vasyl Stefanyk Carpathian National University of the Ministry of Education and Science of Ukraine, Ivano-Frankivsk, 2026.

The relevance of the topic of the dissertation lies in the need for a deep study of the life and creative path, public activity of participants in the Ukrainian dissident movement in the conditions of confrontation with the Soviet totalitarian regime. Opanas Ivanovych Zalyvakha (1925–2007) was an extraordinary figure associated with the national liberation trend of the Ukrainian dissident movement. This movement is an important page in the history of the Ukrainian people through attempts to reform the Soviet totalitarian regime and gain Ukraine's independence. At the current stage of the development of independent Ukraine, it is necessary to form a national worldview of its citizens, which also necessitates the study of the figure of O. Zalyvakha within the framework of dissidence. Modern challenges associated with the democratization of society in our country and political orientation towards Europe and the collective West are closely related to O. Zalyvakha's beliefs about Ukraine's belonging to European

civilization. The topic of the study is also relevant due to the importance of art in the world as a whole and in Ukraine in particular. It was thanks to art that the studied figure realized his own worldview; in fact, it became a visual reflection of the artist's social and value beliefs. The relevance of the study is also enhanced by the lack of comprehensive historical works on the specified topic.

In accordance with the established goals and objectives, the dissertation structurally consists of four chapters. Chapter 1 “History, sources and research methodology” provides a comprehensive analysis of the state of scientific development, source base and methodological foundations of the work, which helped to implement a comprehensive and comprehensive study of the public and artistic activities of O. Zalyvakha.

The historiography of the study is conventionally divided into three groups: 1) works of diaspora researchers; 2) studies of foreign authors; 3) studies on O. Zalyvakha in independent Ukraine. The first two groups of scientific investigations analyze primarily the general context of the era of O. Zalyvakha, study certain aspects of the development of the Ukrainian dissident movement and its confrontation with the Soviet regime. The historiography of the problem shows that the understanding of the figure of Opanas Zalyvakha began among the Ukrainian diaspora and foreign researchers in the 1970s–1980s, but acquired a systematic scientific character already in the conditions of independent Ukraine. Diaspora and foreign researchers focused mainly on the general context of the Ukrainian dissident movement and the opposition to the Soviet regime, presenting the figure of the artist fragmentarily - in connection with the first wave of arrests in 1965-1966 and the activities of the Creative Youth Club. In the works of modern Ukrainian historians (H. Kasyanov, Yu. Zaitsev, O. Bazhan, Ya. Seko, B. Zakharov, etc.) O. Zalyvakha is considered as a component of the broader movement of the sixties, with an emphasis on his participation in the cultural environment and human rights activism. At the same time, specialized biographical studies remain rare.

A separate group consists of studies devoted directly to the public activities of O. Zalyvakha, which trace his participation in the human rights movement, the spread of samizdat, the production of national symbols and interaction with other dissidents.

Historiography reveals the role of the artist in the environment of the sixties, his connections with opposition figures, as well as the influence of the repressive policy of the Soviet government on his life path. At the same time, researchers mainly focus on the events of the 1960s–1970s, while the period of the 1980s remains insufficiently studied due to the limited source base. Scientific works emphasize the non-conformist nature of the artist's worldview and his consistent civic position.

The most developed direction is the study of the artistic heritage of O. Zalyvakha, which is represented by numerous art-historical studios. Researchers analyze the stylistic features of his painting, religious and national themes, the combination of European modern trends with Ukrainian tradition, as well as the creativity of the period of imprisonment. The emphasis is on the anthropocentrism of his art, the philosophical depth of images and the rejection of the canons of socialist realism as a form of cultural resistance. Despite the existing developments, “blank spots” remain in the scientific discourse regarding the complex combination of the public and artistic dimensions of the artist's activity, which determines the relevance and scientific novelty of the proposed study.

An important aspect of the research work is the reflection of the source base. Its significant component is the archival materials of the Sectoral State Archive of the Security Service of Ukraine (SSA SSU). It contains declassified documents relating to the public activities of O. Zalyvakha in the first half of the 1960s and the massacre of him during the wave of repressions of dissidents in 1965–1966. Despite the insidiousness and cruelty of the methods of the punitive authorities, the data of the indicated sources are reliable given the scrupulous accounting of the criminal case of the dissident.

The main groups of the source base are archival materials, memoirs of O. Zalyvakha, his relatives and representatives of the resistance movement, published memoirs of dissidents, epistolary documents, periodicals (nationalist press in emigration and samizdat, press in independent Ukraine) and published documents. During the study, sources of both official Soviet and dissident and emigration origin were used, which contributed to the strengthening of its objectivity. All these sources have a high

level of informativeness and comprehensively reflect the life and activities of O. Zalyvakha.

The research methodology is based on the use of the civilization paradigm and a set of general scientific and special scientific methods and principles (objectivity, comprehensiveness, historicism, comprehensiveness, and conceptual). It allows forming a holistic picture of the research, tracing cause-and-effect relationships, and reflecting the anthropocentric nature of the research in a general historical context.

Chapter 2, “The Formation of the Personality of Opanas Zalyvakha,” examines the dissident’s early childhood and youth as a stage in life during which his life position was formed. The formation of the figure’s Ukrainian national worldview under the Soviet regime is reflected. The period of O. Zalyvakha’s life from his birth to the beginning of his participation in the Sixties movement is analyzed. The details of the dissident’s memories of the Holodomor of 1932–1933 and his subsequent move to the Far East are clarified. O. Zalyvakha’s education and the obstacles on this path imposed by the Soviet authorities are analyzed. The events of the period of the artist’s life associated with his studies at the Leningrad Academy of Arts are reflected, which contributed to the beginning of the formation of the artist’s Ukrainian worldview. It is established that the artist’s attempts to form his own original style in art did not bring him recognition from the Soviet authorities due to the manifestation of nonconformism. The unfavorable conditions of O. Zalyvakha's artistic work and living conditions for his creative development were noted.

The study also analyzed the formation of O. Zalyvakha’s beliefs, which generally corresponded to the views of Ukrainian patriotism. The emergence of the dissident’s aspirations to restore his national identity during his student years was noted. The development of O. Zalyvakha’s life beliefs after he joined the 1960s movement was reflected. The dissident’s attitude to the processes of Russification of the Ukrainian people in the Ukrainian SSR was analyzed. It was found that the 1960s movement’s stay in the colonies strengthened his views on the Ukrainian national idea. The beliefs of O. Zalyvakha regarding statehood in independent Ukraine were reflected. The

attitude of O. Zalyvakha to Ukrainian art as an ancient component of European and world cultural heritage was reflected.

Chapter 3 “Public Activity” analyzes the oppositional activity of O. Zalyvakha within the dissident movement, his participation in the public life of Ukraine in the late 1980s – early 1990s, during the independence period. It is found that during his participation in the sixties movement in the first half of the 1960s, there was the spread of samizdat and tamizdat, criticism of the Soviet totalitarian regime, and cultural activity within the Creative Youth Club. It is established that in parallel O. Zalyvakha was engaged in active artistic work, which was hindered by the measures of the Soviet authorities. It is proven that the activities of the sixties were oppositional to the Soviet authorities, which resulted in his detention by the State Security Committee (KGB) in 1965.

The dissertation study clarifies the fact of the political massacre of O. Zalyvakha in the mid-1960s. The opening of a criminal case against a member of the Sixties by the Soviet punitive authorities as part of the repressive wave against dissidents in 1965 is analyzed. The KGB methods designed to persuade the artist to “admit guilt” and renounce his own beliefs are established. The facts of the protests of the Sixties against the arrest of the studied figure are studied, which testified to the monolithic nature of the resistance movement community. The fabrication of the criminal case against the Sixties is proven.

The period of O. Zalyvakha’s stay in Mordovian penal colonies is analyzed. The living and working conditions of prisoners are clarified. The methods used by the Soviet administration of places of deprivation of liberty to “re-educate” O. Zalyvakha are stated. The sixties’ opposition to the Soviet authorities in the colonies is analyzed. The importance of personal ties with other political prisoners in the process of strengthening the artist’s views as a convinced participant in the Ukrainian national movement is substantiated.

The public activity of O. Zalyvakha after imprisonment (1970–2007) is reflected. It is established that during the 1970–1980s it took place in conditions of increased repressive pressure from the Soviet authorities. The fact of a temporary suspension of

the opposition activity of the studied figure during periods of increased repression from the Soviet authorities is stated. The intensification of O. Zalyvakha's public activity in the second half of the 1980s is reflected. The fact of its continuation during the period of independent Ukraine and the political position of the dissident are clarified.

The fourth chapter, "Artistic Work," reflects the artist's contribution to Ukrainian and world art. In particular, his artistic work in the 1950s–1960s is analyzed here. The features of O. Zalyvakha's creative direction are stated in accordance with his views on personal, national, and universal human values. It is found that a feature of the artist's creative heritage as a whole is the rejection of socialist realism and an orientation towards Ukrainian national and world art. O. Zalyvakha's tendency to genre diversity in art is established at an early stage of his creativity. The impossibility of the artist developing his own heritage during his stay in the Mordovian colonies is stated.

The work reflects the features of the creative work of O. Zalyvakha in the 1970s – 2000s. The genre and thematic modifications of the artist's artistic works are clarified. The increased productivity of O. Zalyvakha's creativity is stated compared to the early period of artistic activity. The artist's higher level of comprehension of the national idea and universal human values is reflected. The revival of the national traditions of Ukrainians and the restoration of national identity in our country are proven by the art of O. Zalyvakha.

The scientific novelty of the work is determined in accordance with the formed tasks and their results. The work is the first to: collect and analyze various types of historical sources related to the biography of O. Zalyvakha; carry out a comprehensive study of the dissident's public activities in the context of studying the resistance movement and the Ukrainian national movement in the second half of the 20th – early 21st centuries. Clarified: the participation of the studied figure in the sixties movement; events of the dissident's early childhood and youth; reflection of the artist's artistic activity; the period of O. Zalyvakha's stay in the Mordovian colonies. Supplemented: study of the formation of the dissident's national worldview in the 1950s – 1960s; analysis of the judicial reprisal against the figure; reflection of the public activity of the figure in the 1970s – 2000s. Proven: the contribution of O. Zalyvakha to the Ukrainian

national movement, the representation of national identity and Ukrainian cultural heritage by a public and artistic figure.

The main provisions, conclusions of the dissertation work, documents and materials introduced into scientific circulation can be used in writing scientific works on the history of Ukraine and local history. Thanks to the results of scientific research, it is possible to organize the preparation of exhibitions, the museum of Opanas Zalivakha in Ivano-Frankivsk, valuable reports for Ukrainian mass media in order to reflect the Ukrainian national movement as a whole.

Keywords: Opanas Zalyvakha, personality, Ukrainian dissident movement, national movement, liberation struggle, party-ideological control, Russification, language and cultural policy, USSR / Ukrainian SSR, party nomenclature, Ukraine, sixties movement, samizdat, painting, socialist realism.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті у наукових фахових виданнях України категорії Б:

1. Паска Б., Ципуга А. Розправа радянських спецслужб над художником Опанасом Заливахою в середині 1960-х рр. *Науковий і культурно-просвітній краєзнавчий часопис «Галичина»*. 2023. № 36. С. 124–133.

DOI: <https://doi.org/10.15330/gal.36.124-133>

URL: <https://journals.pnu.edu.ua/index.php/istgal/article/view/7323/7546>

(особистий внесок здобувача – 75%)

2. Ципуга А. Художня творчість Опанаса Заливахи в 1950-х – 1960-х рр. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2024. Вип. 82. Т. 2. С. 59–67.

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/82-2-9>

URL: https://www.apfn-journal.in.ua/archive/82_2024/part_2/11.pdf

3. Ципуга А. Становлення особистості українського художника й дисидента Опанаса Заливахи. *Літопис Волині*. 2025. № 32. С. 119–125.

DOI: <https://doi.org/10.32782/2305-9389/2025.32.20>

URL: <http://litopys.volyn.ua/index.php/litopys/article/view/625/544>

4. Ципуга А. Особливості творчої праці Опанаса Заливахи в 1970-х – 2000-х рр. *Культурологічний альманах*. 2025. № 1. С. 178–187.

DOI: <https://doi.org/10.31392/cult.alm.2025.1.20>

URL: <https://almanac.npu.kiev.ua/index.php/almanac/article/view/546/509>

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації

5. Ципуга А. Екскурсія «Місцями пам'яті Опанаса Заливахи» як метод краєзнавчої гурткової роботи в м. Івано-Франківську. *Історико-краєзнавча діяльність у закладах освіти в умовах Нової української школи. Збірник тез доповідей учасників Всеукраїнської науково-практичної конференції, м. Івано-Франківськ, 18 травня 2023 р. / За наук. ред. М.Ю. Косила і А.З. Королька*. Івано-Франківськ: Симфонія Форте, 2023. С. 275–279.

URL: <https://kiu.pnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/56/2024/03/materialy-zbirnyka-konferentsii-istoryko-kraieznavcha-diialnist-u-zakladakh-osvity-v-umovakh-nush.-m.-ivano-frankivsk.-18.05.2023-r.-maket-1.pdf>.

6. Ципуга А. Взаємини Опанаса Заливахи із київськими шістдесятниками в першій половині 1960-х рр. *XIV Буковинська міжнародна історико-краєзнавча конференція. Тези доповідей*. Чернівці, 27–28 жовтня 2023 р. / Наук. ред. О.В. Добржанський. Чернівці: Технодрук, 2023. С. 128–130.

URL: https://archer.chnu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/13375/%D0%A2%D0%B5%D0%B7%D0%B8%20%D0%91%D1%83%D0%BA%2014_2023.pdf?sequence=1&isAllowed=y.

7. Ципуга А. Судова розправа над художником Опанасом Заливахою (1965–1966 рр.). *Чорноволівські читання: Матеріали VIII Науково-практичного форуму (Київ, 20 квітня 2024) / упоряд. В. Ф. Деревінський*. Київ: Бескиди, 2024. С. 158–163.

URL: <https://surl.li/dtzjsq>.

8. Ципуга А. Художня творчість Опанаса Заливахи в умовах ув'язнення в мордовських колоніях (друга половина 1960-х рр.). *Чорноволівські читання:*

Матеріали ІХ Науково-практичного форуму (Київ, 12 квітня 2025) / редкол:
В. Ф. Деревінський (гол.), Б. Паска, Я. Секо, О. Шипотілова та ін. Київ: Бескиди,
2025.С. 188–193.

URL: <https://surl.li/cyajft>.